

## Jelentés a Kőbányai Barlangkutató és Hegymászó Szakosztály 1976. évben kifejtett tevékenységéről

Az 1976-os évben Szakosztályunk három csoportban, összesen 71 fővel dolgozott. December 15-ig 73 turát szerveztünk, ebből 51 munkatura (37 2 vagy 3 napos), 16 ún. "NYILT"-tura, amelyeket egyben gyakorló-oktató turáknak is szántunk, 4 ünnepi, illetve emléktúra, 2 külföldi hegymászó tura volt. A turákon résztvett összesen 825 fő, ebből vendég 153 fő.

### Gerecse-hegység

#### Kőbánya-barlang

A teljes tavaszi tábor alatt dolgoztunk ezen az inaktív víznyelőn, amelynek bejárati aknája 5 méteres mélységből már omlásos zónát harántol. Sajnálatos, hogy a tavaszi tábor végéig ezen az igen veszélyes szakaszon nem tudtunk átjutni, de minden kő kiemelése nagy körültekintést igényelt. Mivel normális ácsolat készítésére a szűk méretek miatt lehetőségünk nincs, ezért a munkát ezen a munkahelyen befejeztük. Lehetséges, hogy 1977-ben egy 20-22 méterre lévő nagyobb felszíni berogyást próbaképpen megbontunk.

#### Tatabányai-Bányász-barlang

Szintén a teljes tavaszi tábor alatt, majd azt követően 3 napos munkaturákon dolgoztunk a barlangban. A tekintélyes mennyiségű törmelék depózása a nagy lejtésszögű teremben balesetveszélyes, (lásd a tavaszi tábor jelentést!), ezért új bejárat nyitása 1977. évi első feladatunk. A barlang levegőjének hőmérsékletét 3 ponton mértük.

#### Törekvés-barlang

Szakosztályunk legbiztosabb munkahelyén, a Turul-emlékmű alatt elhelyezkedő forrásbarlangban egész évben aktív munka foly. A

6874

teljes karbantartásban bontott kürtő jelenleg 10 méter mély, ezért a barlang lezárása a Turul-emlékműhöz való közelsége miatt nagyon lényeges lenne. (Sok a kíváncsi kiránduló, fiatal gyerekek szombat-vasárnaponként a környéken.) Ezuton is kérem a Társulat illetékes vezetőit, hogy segítsék elő a barlang vasajtóval való lezárását. Az évi munkák alatt összesen cca. 2000 vödör törmelék, sok többmázsás kő került ki a barlangból. A feltáró-kutatást 1977-ben is folytatni kívánjuk.

### Szóllósi-Arany-lyuk

Klimaméréseket több alkalommal végeztünk. Térképének kiegészítését a (néhány nehezebben járható, vagy félig eltömött mellékjáratát) tavaszi tábor alatt elvégeztük. Terveink között szerepel, hogy 1977-re kikérjük.

### Vértess László-barlang

Beomlott járatát bontottuk ki, hogy klimaméréseket tudjunk végezni benne.

## Pilis-hegység

### Ajándék-barlang

Több alkalommal ellenőriztük a barlang levegőjének hőmérsékletét, páratartalmát. Május, június, július hónapban a végponton végig lent volt egy tizedes beosztású hőmérő és egy higrométer.

Itt kell megemlítenem, hogy az un. hajszálhigrométer (NDK gyártmányú) barlangi körülmények között nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Pontatlansága mellett - úgy kell házilag beállítgatni - a barlangi levegő magas páratartalma eláztatja, így a mutató állandóan 100 % felett áll, vagy "lesik". Felmérését elvégeztük. (Tóth Ilona, Lendvay Ákos, Hermann Béla.) Ismételten próbálkoztunk a második terem végében lévő omlás átbonntásával. Sajnos a kötömbök olyan hely-

6874

zetben vannak, hogy mintegy alátámasztják a főtét. Fej felett kellene bontani, ez azonban ácsolat nélkül életveszélyes. A barlang kutatását 1977-ben feltétlenül folytatni kívánjuk.

#### Klastrom-barlang (De-sottó víznyelő)

A barlang levegőjének hőmérsékletét néhány alkalommal ellenőriztük.

#### Juventus-barlang

Felmérését befejeztük.

#### A Dorogi "Kadić Ottokár" és a Kőbányai Barlangkutató és Hegymászó Szakosztály 1976. évben a Pilis-nyergi-víz-nyelőben végzett közös munkájáról

A két Szakosztály az Országos Természetvédelmi Hivatal által kiadott közös kutatási engedély jóváhagyása előtt is több alkalommal dolgozott együtt a Pilis-nyergi-víznyelőben. Így pl. 1973-74-ben a Dévay József által vezetett I. sz. csoport nyújtott segítséget az akkor éppen létszámproblémával küzdő dorogi kutatóknak. Ismertük tehát egymást, az 1976. év elején - immár hivatalos - közös munka megindulásakor mindkét fél a legteljesebb bizalommal volt a másik iránt. Az eddig eltelt időszak mindezt igazolta, kutatóink a közös táborozások, munkaturák alatt őszinte, egymást segítő kollektívává forrtak össze.

A munkahely megközelítése mindkét fél számára egyformán időigényes volt, ezért 2,5 - 3 napos munkaturákat szerveztünk a barlanghoz. Mielőtt azonban a konkrét feltáró kutatást folytatni tudtuk volna, a táborhelyek kialakítására, védő-ülepítő gátak, kisebb fahíd építésére kellett nem kevés időt fordítani.

A mélyponton folytatott bontás a nehézségek ellenére - szűk járatszakaszok, egy 6 és egy 10 méteres kürtő - jó ütemben haladt előre. Hangulatunkat, munkaintenzitásunkat emelte, hogy a harmadik közös táborozás alatt siker koronázta erőfeszítéseinket. 1976. május 22-én Széchenyi László és Bauer Jakab elsőként ereszkedett le a mintegy 8 méter magasságu kisebb terembe. A terem megközelítése egyébként kissé körülményes, mert egy borotvaéles kőcsipkéekkel borított igen szűk hasadékon lehet csak lejutni. Az új szakasz neve ennek megfelelően "Reszelő" lett. A terem tetején lelógó hatalmas sziklatömbök málott, felületén fekete bevonatos (mangán-oxidos) oligocén hárshegyi homokkő görgetegnek bizonyultak. További bontás során kerültek elő még vörös színű szarukő darabok is közeli szállítási területről. A bemosott üledékből gyűjtöttük - *Equus caballus* LINNÉ - ló alsó fogát.  
(Dr. Kordos László)

A szeptemberi kutatások alatt kb. 25 méteres mélységben az üledék egyszer csak emelkedni kezdett, s egy vakond bujt elő. Valószínű a víz sodorta be, s mivel odalent bőven talált gilisztát, láthatólag kitűnően érezte magát.

Az évi turák során - október 10-ig - összesen 20-22 m<sup>3</sup> kitértést távolítottunk el a barlangból. Mélységét 8 méterrel növeltük. Jövő évi legelső feladatunk a szűkületek megszüntetése a jobb levegőellátás, gyorsabb anyagszállítás érdekében. Ezt még új bejárat nyitása árán is meg kell oldanunk, mert a bontási anyag több depóban való tárolása nem célszerű és veszélyes is. Ennek érdekében megkezdjük a barlang és a közvetlen felszín térképének elkészítését.

Május 21-től folyamatosan mértük a barlang levegőjének hőmérsékletét és páratartalmát a környék néhány egyéb barlangjával (Juventus, Ajándék, Klastrom-barlang) párhuzamosan. Az 5 ponton beépített fix, tizedes beosztású hőmérő, a higrométerek, az asmmal végzett kiegészítő mérések meg lehetőséget nyújtottak a bennünk. A leolvasás időpont-

jai: május 21, 22, 23, május 30., június 5, 6, június 12, 13, október 9, 10. A meteorológiai adatok feldolgozása folyamatban van, szeretnénk még egy január-februári sorozattal is kiegészíteni. Ezért egyelőre csak nyers adatokat adunk le.

A kutatási munkatáborokban való tartózkodás megkönnyítése céljából az év folyamán Benedek Endre, a Pilisi Parkerdő Gazdaságtól kérte egy lezárható faház és turistapihenő létesítését a viznyelőnél. Ezt sikerült is elintéznie, azonban a faház csak októberben készült el és kiszállítása, felállítása csak december-január hónapban várható. A ház használatba vételétől a feltárómunka lendületének fokozását reméljük és ezt az 1977. évi kutatási tervünk koordinálásánál már figyelembe kívánjuk venni.

Vizsgálat céljából leadott anyagok felsorolása és  
a vizsgálat eredménye

1976. V. 27. leadva

Ajándék-barlang (PILIS)

Sárgásbarna színű kalcit. Megjelenése tömeges, valószínűleg eredetileg telérkitöltés. Keletkezése nem a barlanggal egykoru, hanem azt megelőző. Az egyik kalcitdarab mindkét felületén cseppkőkéreg van.

Pilis-nyergi-viznyelő, 15-16 m mélységből (az 1976. 05. 22-én felfedezett teremből)

Mállott, felületén fekete bevonatos (bitumenes), oligocén hárshelyi homokkő görgeteg.

1 db vörös színű szarukő, közeli szállítási területről.

Kőbánya-barlang (Gerecse)

Valószínűleg agyagrétegek között lerakódott idős kalcit.

Kálvária-hegyi I. sz. barlang. (Szintes-barlang) az alsó szintről

1 db mezei nyul (*Lepus europaeus*) pelvis fr.

6874

1 db marhaféle (Bovidae) radius fr.  
Közelebbi korhatározásokra alkalmatlanok, valószínűleg  
felső-pleisztocén, vagy holocén.

Törekvés-barlang (Gerecse) 1976. április 3-11.

barna varangy (*Bufo bufo*)  
hőrcsög (*Cricetus cricetus*)  
mezei nyul (*Lepus europaeus*) csontok  
Holocén koruak.

1976. X. 25. leadva

Pilisnyergi-viznyelőbarlang

1976. 10. 10-én kb. 13-15 m mélységből, valószínűleg bemosott  
üledékből.

*Equus caballus* LINNÉ - ló alsó foga

Juventus-barlang

1976. 10. 10-én bejárat közelében 0,1 - 0,2 m mélységből,  
bolygatott rétegekből

*Meles meles* (LINNÉ) - borz, 1 radius, 1 tibia

Törekvés-barlang

1976. 10. 13-án 1,8 m mélységből, a bejárattól 2 m-re

*Bufo* sp. - varangy

*Aves* div. sp. indet. - különböző madárfajok

*Talpa europaea* LINNÉ - vakond

*Lepus europaeus* PALLAS - mezei nyul, fiatal és kifej-  
lett példány

1976. október 30. leadva

Törekvés-barlang

1976. 04. 0,8-11. között a bejárat alatt kb. 1 - 1,2 m-re

*Aves* sp. indet - borz

*Meles meles* (LINNÉ) - borz

*Lepus europaeus* PALLAS - mezei nyul

6874

### Denevér-barlang

1974. októberében jobboldali kuszóágból

Aves sp. indet - madár

Cricetus cricetus - hörcsög

Martes sp. - menyétféle

Meles meles (LINNÉ) - borz

Lepus europaeus PALLAS - mezei nyul

+ 1 db növényevő állat égetett csonttöredéke

### Pisztoly-barlang

1974. márciusában a bejárati szakaszból 0,4 m-es humuszréteg alól.

Meles meles (LINNÉ) - borz

Canis sp - kutyaféle

Lepus europaeus PALLAS - mezei nyul

A leadott anyagot Dr. Kordos László vizsgálta, szives fáradozásáért ezuton mondok köszönetet.

### Meteorológiai mérések - 1976.

Gerecse-hegység (Állandóan lentlévő, tizedes beosztásu hőmérők, higrométerek leolvasása)

### Szóllósi-Arany-lyuk

Páratartalom minden pontos 100 %

	04.04.	04.06.	04.07.	04.08.	04.09.	04.10.
Felszin	17,2	15,1	15,6	--	--	4,5
Bejárati akna alj.	10,-	5,-	6,-	7,-	7,5	7,5
Nagy akna teteje	7,1	7,5	7,5	7,-	7,5	7,5
Végpont	6,3	7,5	7,5	7,5	8,-	8,-

6874

Tatabányai-Bányász-barlang

Páratartalom minden ponton 100 %

	04.04.	04.05.	04.06.	04.07.	04.08.	04.09.	04.10.
Felszin	17,-	15,2	14,3	15,1	-	-	-
Bejárati akna alj.	9,1	8,-	8,-	8,-	-	-	-
Nagyterem teteje	9,-	8,3	8,-	8,-	-	8,-	8,-
Végpont	10,2	8,5	8,-	8,-	8,-	8,-	8,-

Kőbánya-barlang

Páratartalom átlag 97 %

	04.05.
Felszin	14,7
Akna teteje	7,7
Akna alja	7,7
Végpont	7,-

Vértess László-barlang

Páratartalom átlag 98 %-os

	04.06.	04.07.	04.08.	04.09.	04.10
Felszin	14,8	15,2	-	-	4,5
Bejárati akna alj.	-	6,-	8,-	7,5	7,5
Nagyterem	10,-	7,5	7,5	8,5	7,5
Ferde kürtő alj.	-	-	-	-	-
Végpont (szifon)	-	8,-	10,-	9,5	9,-

(Szifon vizének hőfoka április 9.-én 10,0 C<sup>o</sup>-os)



Gerecse-hegység (Asman-féle pszichométer - elől a száraz hő-  
mérséklet)

Szőllősi-Arany-lyuk

	11.06.	11.07.
Felszín	11,4-10,-	11,1- 9,6
Bejárati akna alja	-	9,9- 9,4
Kisterem elágazó	-	10,4-10,-
Nagy akna teteje	10,8-10,4	10,6-10,4
Végpont	8,6- 8,4	8,4- 8,2

Tatabányai-Bányász-barlang

	09.26.	10.24.	11.06.
Felszín	14,40-10,20	3,8-3,45	14,6-11,-
Bejárati akna alja	-	-	-
Nagyterem teteje	8,80-8,40	9,2-8,6	9,0-8,8
Végpont	8,80-8,40	8,8-8,6	8,6-8,4

Vértess László-barlang

	09.26.
Felszín	11,9-9,8
Bejárati akna alja	8,2-8,0
Nagyterem	8,8-8,45
Ferde kürtő alja	9,2-8,8
Végpont (szifon)	9,0-8,8

Pilis-hegység (Állandóan lentlévő tizedes beosztású hőmérők,  
higrométerek leolvasása.)

Klastrom-barlang (De-sóttó)

Páratartalom 100 %.

	05.22.	05.23.	05.30.	06.05.	06.13.
Felszín	10,2	11,6	18,-	16,5	-
Bejárati akna alja	6,3	6,2	6,2	6,4	6,2
17 m-es pont	6,5	6,5	6,5	6,5	6,6
21 m-es pont	6,7	6,7	6,8	6,7	6,7

Ajándék-barlang

Páratartalom 100 %

	05.22.	05.23.	05.30.	06.05.	06.13.
Felszín	11,5	11,5	15,0	9,2	-
Végpont	6,5	6,4	6,7	6,7	7,2

Pilis-nyergi-viznyelő

Páratartalom 100 %

	05.22.	05.23.	05.30.	06.06.	06.12.
Felszín	10,5	11,0	18,0	15,5	9,4
Bejárati akna alja	6,1	6,1	6,2	6,2	6,4
Középső szint	6,6	6,7	-	-	-
Végpont	6,9	7,6	7,3	7,4	7,6

Pilis-hegység (A Sman-féle pszichométer - elől a száraz hő-  
mérséklet)

Klastrom-barlang (De-sottó)

	06.13.	10.09
Felszín	11,9-8,3	16,6-16,2
Bejárati akna alja	6,8-6,6	8,0-7,5
17 m-es pont	7,4-7,2	7,5-7,2
21 m-es pont	7,2-7,0	7,6-7,4

Pilis-nyergi-viznyelő

	06.12.	10.09
Felszín	9,6-7,6	16,6-14,1
Bejárati akna alja	7,0-6,4	8,6-8,3
Középső szint	-	8,8-8,3
Végpont	9,2-8,4	8,9-8,4

Juventus-barlang

	10.09
Felszín	17,0-15,3
Végpont	12,1-11,2

Ajándék-barlang

	06.13.	10.09
Felszín	-	19,6-16,6
Végpont	7,6-7,4	11,9-11,4

## Az 1976. évi tavaszi kutatótábor

Hagyományunkhoz híven ebben az évben is Tatabánya-alsó térségében rendeztük meg tavaszi kutatótáborunkat. Április 3-11-ig összesen 22 kutató tartózkodott táborunkban. Természetesen volt, aki később érkezett, vagy korábban kellett elfoglaltsága miatt távoznia, így egy személy átlagosan hat napot töltött el a táborban. Produktív munkával töltött idő (22 fő x 6 nap x 8 óra) 1056 óra. Ebben az 1056 órában a bontások, ácsolások készítésére, felmérésre, térképezésre fordított idő van beleszámolva. Nincs benne a műszeres csoport tevékenységére, a fotózásra, a kutatóházunk tetőszerkezetének kicserélésére szánt és fordított idő.

A tábor időtartama alatt meteorológiai állomást rendeztünk be a Tatabányai Bányász-barlangban, a Vértes László-barlangban, Szöllősi Arany-lyukban, az un. Kőbánya-barlangban. A műszerek és hőmérők ellenőrzése naponta 2-3 különböző mélységű ponton történt, így meglehetősen pontos adatsorhoz jutottunk. További kiegészítések után a részletes feldolgozást 1976. évi jelentésünkhöz fogjuk mellékelni.

### Kőbánya-barlang

Külső és belső ácsolat készítése és felujítása. 14 db nagyobb sziklatömb (100 kilón felüliek) kiemelése. 464 vödör törmelék kitermelése. Agyagrétegek közé lerakódott idős kakittömbök között egy rendkívül omlásveszélyes zónában fejezték be a tábor alatti munkát a Hermann Béla vezetésével dolgozó kutatók.

### Tatabányai-Bányász-barlang

A régi ácsolat annyira leromlott, hogy balesetveszélyessége miatt le kellett bontani, és a barlangból kihordani. Új ácsolat készítésére volt szükség. A Széchenyi László vezetésével dolgozó csoport a mélyponton 120 x 120-as szelvényben indított bontást. A keretácsolat második tagjának betétele után

kb. 3,5 m mélységben dolgoztak a kutatók, amikor omlás történt. Az egyébként is nagyobb lejtőszögű teremben felhalmozott törmelék megcsuszott és a nem megfelelő magasságu ácsolaton átbukva a bontási helyre ömlött be. Személyi sérülés nem történt, a szerszámok egy része azonban a törmelék alatt maradt. A munkát csak abban az esetben lehet folytatni, ha a jelenlegi omlásveszélyes és szűk bejáratot lezárjuk és új bejáratot nyitunk. Új bejárat nyitására megvan a lehetőség, a kibontott törmeléket pedig ezen a felszínre kell szállítani, mivel a lejtős teremben azt felhalmozni nem célszerű. Mindez a jövő évi feladataink közé tartozik.

### Vértés László-barlang

A beomlott bejáratot 16 órai munkával nyitották meg, hogy a meteorológiai vizsgálatokat el tudjuk kezdeni. (Almási Sándor)

### Törekvés-barlang

A Doronyai József vezetésével dolgozó csoport teljes keresztmetszetben bontotta a barlangot, s ennek során 985 vödör törmeléket és 10 többmázsás követ távolított el. A bontás elején barna varangy (*bufo bufo*), hörcsög (*Cricketus cricetus*), mezei nyul (*Lepus europaeus*) csontok kerültek elő, melyek holocén koruaknak bizonyultak. (Dr. Kordos László közlése.) Kb. 2,5 - 2,8 m mélységtől fehér gipszszerű anyag jelentkezett foltokban, amely feltételezhetően mészszipap, amely a mészkötömbök hévízzel történő érintkezése folyamán keletkezhetett. Több kisebb üreg felmérését, a Vértés László-barlang és a Szöllősi Arany-lyuk fotodokumentációjának kiegészítését jelen sorok írójának vezetésével végeztük el.

A táborban résztvevők közül kiemelkedő munkát végzett: Széchenyi László táborvezető, Földi Tibor, Takács László, Hermann Béla táborvezetőhelyettes, Doronyai József, Farkas

Béla, Almási Sándor, Tanos Erzsébet, Tőreki László és Stock Gábor.

A tábort személyi sérülés nélkül zártuk.

### Tőrekvés-barlang

A Tőrekvés-barlang Tatabánya-alsó felett a Kő-hegyen (Turul-hegyen), a Turul-emlékműtől ÉNY-ra, 30 méterre, de az emlékmű talpazatánál (302,7 m) 15,6 méterrel alacsonyabb szinten, mintegy 287,1 m tengerszint feletti magasságban nyílik. Különböző neveken ismerik: Tőrekvés-barlang (Lendvay 1974) var: Tőri-bg (a Vasutépítő Tőrekvés kutatóinak felfestése 1964-ből. Ma is látható), szin: Honvéd-bg, Katona-bg (1972-73-ban több környékbeli ezen a néven nevezte. Ezt követően magam is használtam.), szin: Inka-barlang (ismeretlen eredetű felfestés, 1974-ben még nem volt látható), szin: Sólóyom-barlang (ismeretlen eredetű felfestés 1969-ből, ma már nem látható), szin: Turul-lyuk (dr. Vigh Gy. 1937) an: Turul-üregék, Turul-lyukak, Turul üregék, Turul lyukak (különböző szerzők, kéziratokban is u.m. dr. Vigh, Schönviszky L., dr. Bertalan K., dr. Gaál stb.) an: Turul alatti kőfülke? (Ravasz-1977). A Magyar Karszt és Barlangkutató Társulat Nominológiai és Terminológiai Bizottsága 1976-ban tárgyalta a Tatabánya-környéki barlangok neveit és névváltozatait. Ebben az esetben a hivatalosan elfogadott név a Tőrekvés-barlang.

### Kutatásunk története

A Vasutépítő Tőrekvés barlangkutató csoportjai 1964 évi nyári kutatótáborukat a Turul emlékműtől 30-40 méterre telepítették. Magától értetődően jött az a gondolat, hogy a napi munkaidőn túlmenően részletesen vizsgáljuk át a Turul, a Bástya és a Szédítő nevű sziklákat és környéküket. Így történt, hogy néhány kutatótársammal többször átfésültük a Turul-emlékmű körzetét. Egyik alkalommal a pados dechstein-6874

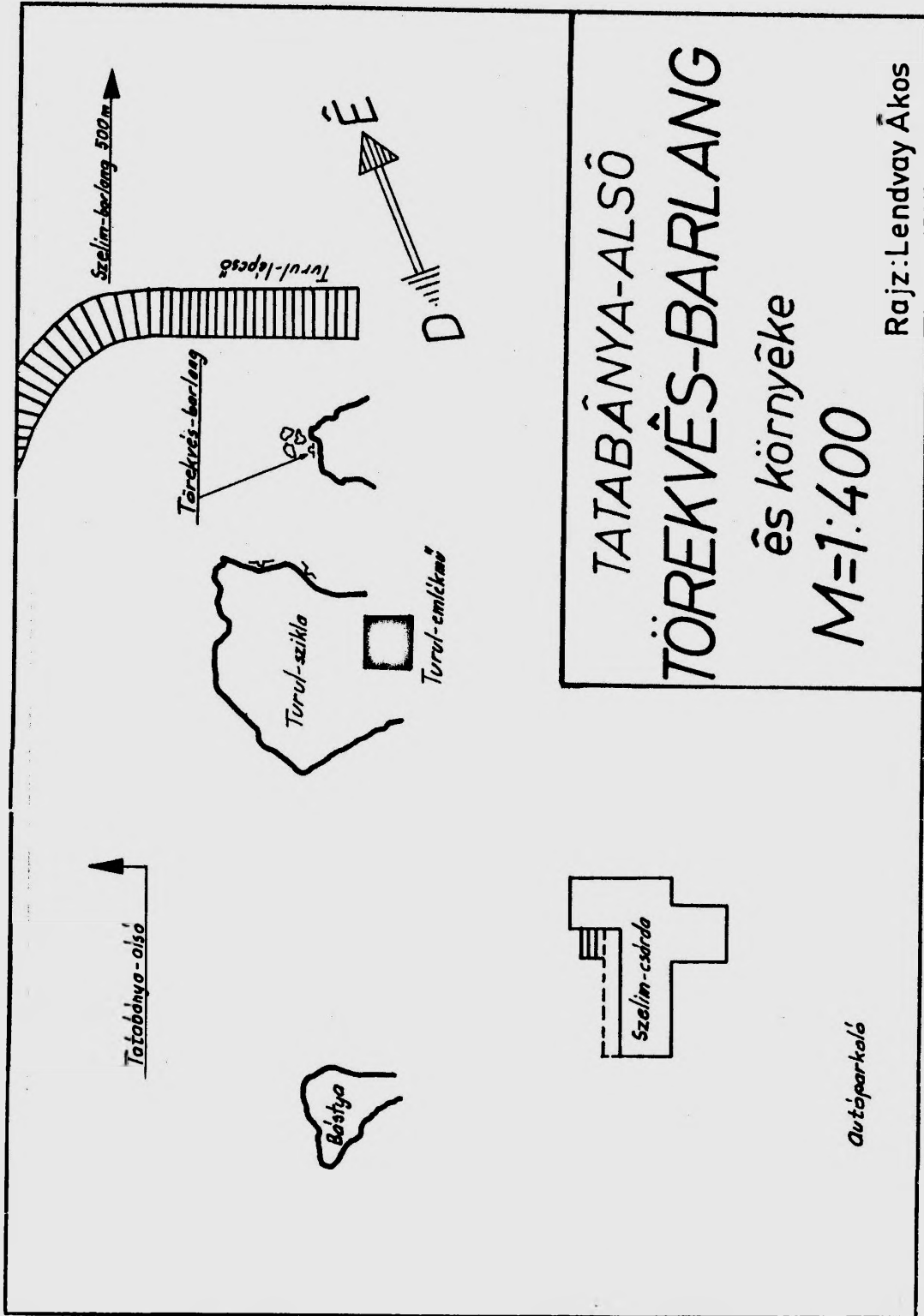
mészke sziklafalon távolról néhány gömbfülke-szerű mélyedést vettem észre, ezért néhány métert felkapaszkodtam ezeket közelebbről szemrevételezni. Ekkor - hatalmas sziklatömbök közé rejtve - bukkantam rá a barlang eltömődött, mindössze két ökölnyi nagyságúra szűkült nyílására, amelyet még aznap este járható méretűvé bontottunk ki. A bejáraton becsuszva csekély méretű (2,5 x 3,2 x 1 m) kőfülkébe jutottunk, (Lendvai Á., Soltész I., Sauer F.) melynek tetején és oldalán további forrástevékenységre utaló gömbölyű kioldásokat, mélyedéseket észleltünk, s amely jól követhetően egy eltömődött forráskürtő legfelső szakaszának elvégződése. Az alacsony üreg járósíntjét humusszal elegyes mészkőtörmelék borította. Néhány helyen különböző csontmaradványok voltak a felszínen (recens), amelyeket annak idején a Társulat titkárságán adtuk ki. Még az 1964-es tábor ideje alatt súlyosítottuk a barlang alját 20-30 centiméterrel. Az azt követő évben, években - fontosabb munkák, egyéb tennivalók miatt - nem tudtunk hozzákezdeni a barlang feltáráshoz. Figyelmem a barlangra 1973-ban terelődött ismét, amikor is hozzákezdünk - már mint a X. ker. Természetbarát Sportkör "Fényes Elek" Barlangkutató Szakosztálya, újabban Kőbányai Barlangkutató és Hegymászó Szakosztály - az ún. Turul-üreg komplex feldolgozásához. 1974-ben néhány alkalommal bontottuk a barlangot. Ebben az évben találtuk meg É felé elmenő néhány méteres oldalágát is. Az 1975-ös tavaszi kutatótáborunk alatt elkészítettük a térképét és kezdetét vette a forráskürtő kitöltésének kitermelése. A tábor utolsó harmadában sajnos a munka megakadt, mivel különböző - első világháborúból származó - lőszerke, kézigránátok kerültek elő. Szeptemberben folytattuk a bontást, amely nagyon körülményesnek, szaporátlannak bizonyult több okból. Egyrészt a feltételezett régészeti rétegek megsértésének veszélye miatt a legnagyobb számszám, amivel a bontóbrigád tagjai dolgozhattak, a gyalogsági ásó volt, másrészt hatalmas, többméteres sziklatömböket kellett kiemelni és nehéz - 65-70<sup>o</sup>-os - lejtős terepen balesetmentesen kellett depózni. (Nem volt

szabad elfelejtenünk egy pillanatra sem azt, hogy a munkahely alatt 20-25 méterrel a Turul-lépcső szerpentinje kanyarog, ahol szombat-vasárnaponként kirándulók százai sétálnak fel gyerekekkel a Turul környéki parkerdőbe. Volt rá eset - ha különösen nehéz feladat előtt álltunk - hogy az éjszakai órákban távolítottuk a sziklatömböt, hogy ezzel is csökkent- sük a balesetveszélyt.) A kürtő kitöltésének vizsgálata a feltárással egyidőben folyamatosan történt. Ezek szerint az 1964-es táborban lehordott 0,2 - 0,3 méteres réteg humuszos, mészkőtörmelékes volt nagytömegű recens csontmaradványokkal. 1974-ben a feltárás kezdetekor ez a réteg - hatalmas mészkösziklával - folytatódott tovább 0,8 - 1,2 méteren keresztül. Itt találtuk meg a recens csontok egyetlen figyelemre méltó darabját, a Dunántulon már kipusztult földi kutya (*Spalax*) maradványait. Ezt követően tömör, agyagos-löszös réteg jelentkezett az előző réteghez hasonló monstre sziklatömbökkel, majd 1,40 - 1,60 méter után előbb ritkábban, majd sűrűbben  $\emptyset$  1 cm -  $\emptyset$  20 cm nagyságrendben mészgumókat észleltünk. 5,2 - 5,3 m mélységben mészkő-kavics-homok réteget találtunk, ez alatt folytatódott az agyagos löszös öszlet mészgumókkal keverve. 7,2 - 7,4 m mélységben ismét mészkőkavics rétegbe ütköztünk. Ez alatt - jelenleg is - az agyagos-löszös rétegben folytatódik a bontás tovább.

A mészkőkavics rétegek jelenléte egyértelműen víz munkájának eredménye. A kavicsrétegek feletti, közötti és alatti agyagos, löszös homokos öszlet egy kevésbé aktív fáciens finomabb lerakódása, melynek áthalmozódása - esetleg többszöri áthalmozódása - révén keletkeztek, váltak ki a mészgumók.

1977 április 10-én (tavaszi kutatótáborunk utolsó napján) kutatóink plyn pozíciót értek el (Szécsényi, Földi, Solyom és társaik), hogy lehetővé vált volna az eddig függőlegesen lefelé haladó bontás helyett K-i irányba megkezdeni a munkát. Ezt azonban nem kezdjük el mindaddig, míg a barlang lezárása nincs megoldva. Eddigi munkánkat nagyon



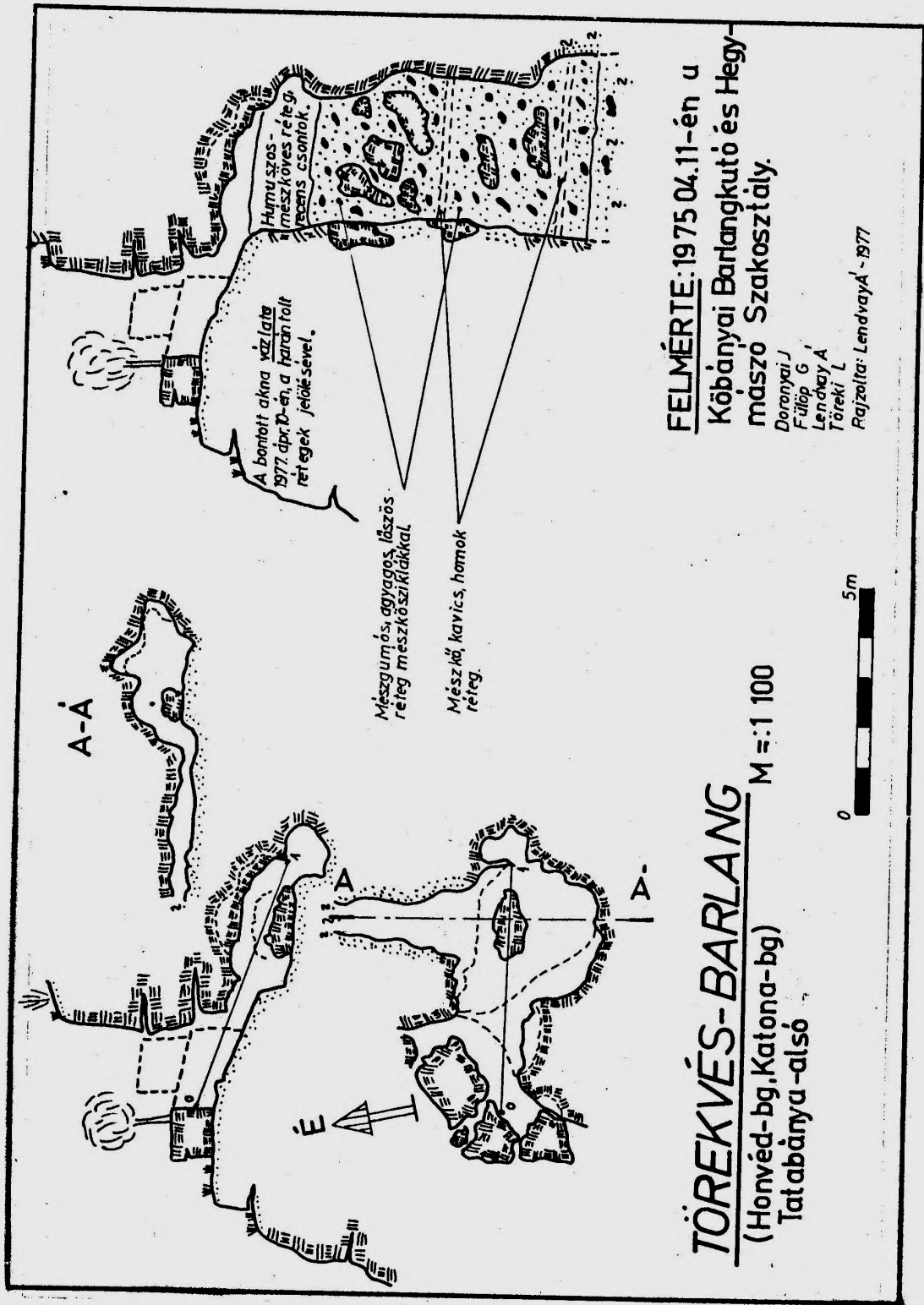


TATABÁNYA-ALSÓ  
TÖREKVÉS-BARLANG

és környéke

M=1:400

Rajz: Lendvay Ákos



6874

sok körülmény zavarta. Hiába ácsoltuk le a barlang bejáratát, következő alkalommal azt minden esetben fedetlenül találtuk. Az elhelyezett hőmérőket sorozatosan eltulajdonították, összetörték, meghagyott tanurétegeinket leomlasztották, összekeverték. Még ezek a dolgok lényegtelenek. Több esetben előfordult, hogy sörös és borosüvegek repedtek a bejárat előtt tevékenykedő vagy pihenő kutatók feje fölött. Egyik társnőnk, Tanos Erzsébetet olyan "szerencsésen" találták tarkótájon egy sörösüveggel, hogy bár fejevédő volt rajta, azonnal a Tatabányai Kórházba kellett szállítani. Varrták és kapcsolták fejsebét, agyrázkódás gyanújával betegállományba is kényszerült.

Mindezek miatt Szakosztályunk kérte az Országos Természetvédelmi Hivataltól, hogy engedélyezzék és segítsék elő a barlang lezárását. A leirt balesethez hasonlók bekövetkezését védőháló felhelyezésével kívánjuk megelőzni.

Köztudomásu, hogy a Szelim-barlang műszeres vizsgálata során Tatabányai Szénbányák Barlangkutató Csoportja kavernákat, üregeket mutatott ki a barlang jelenlegi járható részein túl is. Ezeket a kimutatott járatokat hozzászerveztették a barlang térképéhez. Mindezekből tényként annyi fogadható el, hogy a Szelim barlang jelenleg járható termein túl anyagritkulás van - ez azonban lehet agyag, homok, de levegős, szabad járat is - így mindenesetre a Törekvés barlanggal való összefüggésnek nincs kimutatható akadálya. Ugy érzem több mint feltételezés, hogy a Törekvés-barlang szabad, nem kitöltött járataiba való bejutás egyuttal a Szelim-barlang hátsó - hatalmas omlás miatt hagyományos barlangkutató módszerekkel hozzáférhetetlen - traktusába való bejutást is jelentené. Ez a légvonalban mért 500 méteres feltáráson kívül - ismerve a Szelim-barlang eddigi ásatásainak eredményeit - régészeti vonatkozásban is nagy jelentőségű lehet.

Az eddig végzett feltárómunkában lelkesedésünkkel, szorgalmukkal kitüntek: Szécsényi László, Doronyai József, Földi Tibor, Töreki László, Almási Sándor, Orlich István.

A csontmaradványokat, a harántolt rétegek mintáinak vizsgálatát a Földtani Intézet munkatársa, dr. Kordos László végezte.

Fáradozásáért ezúton mondunk köszönetet.

Lendvay Ákos